

KANTELOT

Oikeuskanslerinvirastoon on 21.6.2023 lukien saapunut kolme kantelua (OKV/1233/10/2023, OKV/1277/10/2023 ja OKV/1316/10/2023), joissa arvostellaan sitä, että elinkeinoministeriksi on nimitetty Vilhelm Junnila. Kanteluissa epäillään, että Junnilalla olisi uusnatsiyhteyksiä muun muassa siksi, että hän on osallistunut ”Pohjoismaiden vastarintaliikkeen toimintaan elokuussa 2019 tapahtumaan Turussa”. Yhdessä kantelussa on arvosteltu tasavallan presidenttiä sillä perusteella, että hän ei ole tarkastanut Junnilan ”koulutodistuksia”. Tällä viitattaneen julkisuudessa esillä olleisiin väitteisiin, joiden mukaan hän olisi mahdollisesti antanut vääriä tietoja mm. koulutuksestaan.

RATKAISU

Tulkitsen kanteluja siten, että niiden keskeisenä väitteenä on, että Junnilan toiminnasta esitettyjen tietojen ja epäilyjen vuoksi Junnila ei olisi perustuslain 60 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla rehelliseksi ja taitavaksi tunnettu.

Perustuslain 58 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan presidentti päättää 1 momentissa säädetystä poiketen ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta: valtioneuvoston ja sen jäsenen nimittämisestä sekä eron myöntämisestä valtioneuvostolle tai sen jäsenelle.

Perustuslain 60 §:n mukaan valtioneuvostoon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä muita ministereitä. Ministerien on oltava rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja Suomen kansalaisia (1 momentti).

Ministerit ovat virkatoimistaan vastuunalaisia eduskunnalle. Jokainen asian käsittelyyn valtioneuvostossa osallistunut ministeri vastaa päätöksestä, jollei hän ole ilmoittanut eriävää mielipidettään pöytäkirjaan merkittäväksi (2 momentti).

Perustuslain 61 §:n 1 momentin mukaan eduskunta valitsee pääministerin, jonka tasavallan presidentti nimittää tähän tehtävään. Muut ministerit presidentti nimittää pääministeriksi valitun tekemän ehdotuksen mukaisesti.

Perustuslain 63 §:n 2 momentin mukaan ministerin on viivytyksettä nimitetyksi tultuaan annettava eduskuntaa varten selvitys elinkeinotoiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta merkittävästä varallisuudestaan sekä sellaisista ministerin virkatoimiin kuulumattomista tehtävistään ja muista sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen toimintaansa valtioneuvoston jäsenenä.

Perustuslain 64 §:n mukaan tasavallan presidentti myöntää pyynnöstä eron valtioneuvostolle tai ministerille. Ministerille presidentti voi myöntää eron myös pääministerin aloitteesta (1 momentti).

Presidentin on ilman esitettyä pyyntöäkin myönnettävä ero valtioneuvostolle tai ministerille, jos tämä ei enää nauti eduskunnan luottamusta (2 momentti).

Perustuslain 108 § 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta. Oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 112 §:n 1 momentin mukaan jos oikeuskansleri havaitsee valtioneuvoston tai ministerin taikka tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen laillisuuden antavan aiheita huomautukseen, hänen tulee esittää huomautuksensa perusteluineen. Jos se jätetään ottamatta huomioon, oikeuskanslerin tulee merkityttää kannanottonsa valtioneuvoston pöytäkirjaan ja tarvittaessa ryhtyä muihin toimenpiteisiin. Myös oikeusasiamiehellä on vastaava oikeus tehdä huomautus ja ryhtyä muihin toimenpiteisiin.

Oikeuskansleri valvoo ns. ennakollisen listatarkastuksen puitteissa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin päätöksentekoa tarkastaessaan valtioneuvoston yleisistuntoon ja presidentin esittelyyn tulevat asiakirjat. Presidentin päättäessä valtioneuvoston nimityksestä tulee arvioitavaksi myös se, täyttävätkö valtioneuvoston jäsenet perustuslain 60 §:n 1 momentissa tarkoitetut kelpoisuusehdot.

Myös oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että viime kädessä ilmeisesti juuri oikeuskanslerin tehtäviin kuuluu arvioida, täyttyvätkö nämä ehdot (Saraviita: Perustuslaki. Helsinki 2011, s. 518,

ks. myös Jonkka: Oikeuskansleri valtioneuvoston valvojana. Juhlajulkaisu Mikael Hidén. Helsinki 2011, s. 115, alaviite 74). Myös oikeuskanslerin käytännössä on otettu kantaa siihen, täyttääkö ministerikandidaatti perustuslain edellytykset (esim. kanteluasia dnro OKV/902/1/2014). Toisaalta on myös katsottu, että perustuslain 60 §:n 1 momentin säännös rehellisyys- ja taitavuusvaatimuksen osalta ”sisältää kaikessa väljyydessään niin paljon poliittista ainesta ja arvostusmomenteja, että sen tulkinta täytyy jättää pääministerin osalta eduskunnalle itselleen ja muiden ministereiden osalta pääministeriksi valitulle” (Jyränki – Husa: Valtiosääntöoikeus. Helsinki 2012, s. 193).

Perustuslakia koskevassa hallituksen esityksessä ([HE 1/1998 vp](#)) on todettu, että ”lisäksi 1 momentissa säädettäisiin nykyisen hallitusmuodon 36 §:n 2 momentin tavoin, että ministerien tulee olla rehelliseksi ja taitaviksi tunnettuja Suomen kansalaisia. Kysymyksessä on joustava ilmaus, joka on kuitenkin ymmärrettävä muodolliseksi, tosin varsin väljäksi kelpoisuusehdoksi ministerin tehtävään ja sellaisena otettava asianmukaisesti huomioon pääministeriä valittaessa ja ministereitä nimitettäessä” (s. 111).

Perustuslain esitöiden mukaan ministerin taitavaksi ja rehelliseksi tunnettuisuuden vaatimuksessa on siten kysymys joustavasta ilmauksesta, joka asettaa väljän, mutta kuitenkin oikeudellisesti muodollisen kelpoisuusehdon ministerille. Tulkinnassa painoarvoa on väljän muotoilun johdosta myös moraalisisilla ja yhteiskunnallisilla seikoilla, joiden arviointi kuuluu kansanvaltaisessa ja parlamentaarisisessa hallitustavassa lähtökohtaisesti eduskunnan pääministeriksi valitsemalle.

Olen edellä kuvatussa ennakollisessa tarkastuksessa 20.6.2023 katsonut, ettei valtioneuvoston jäsenten, mukaan lukien Junnila, nimitykselle ole edellä kuvatut, perustuslain 60 §:n 1 momentin tulkintaan liittyvät seikat huomioon ottaen oikeudellista estettä.

Ministerin toimen aikana kysymys ministerin kelpoisuudesta tulee arvioitavaksi perustuslain 60 §:n 2 momentin mukaisessa poliittista luottamusta koskevassa menettelyssä eduskunnassa. Perustuslain 64 §:ssä säädetään toimenpiteistä tämän luottamuksen menettämisen johdosta. Perustuslaissa ei ole säännöstä siitä, että oikeuskanslerin tehtäviin kuuluisi oikeudellisesti arvioida, onko ministeri menettänyt kelpoisuutensa. Oikeuskansleri voi ottaa kantaa ministerin toimen hoitamiseen vain perustuslain 108 §:n 1 momentissa ja perustuslain 112 §:n 1 momentissa säädetyn laillisuusvalvontatehtävän puitteissa taikka perustuslain 108 §:n 2 momentin oikeudellisten lausuntojen antamista koskevan tehtävän johdosta. Kysymys nyt esillä olevasta tilanteesta on ollut Junnilan kohdalla 60 § 2 momentissa tarkoitetun vastuunalaisuuden poliittisesta, ei oikeudellisesta ulottuvuudesta (ks. oikeuskanslerin ratkaisu 11.4.2013, dnro OKV/449/1/2013 ym.).

Siltä osin kuin kysymys on siitä, onko tasavallan presidentillä ollut velvollisuus tarkastaa Junnilan kelpoisuus tai hänen koulutustaustansa, totean, että perustuslain 63 §:ssä on säädetty ministerin velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa. Muilta osin ministerille tai presidentille ei ole säädetty velvollisuutta selvittää ministerin tai tulevan ministerin taustoja.

Edellä esitetyn perusteella kantelut eivät ole johtaneet toimenpiteisiin. Ministeri Junnila pyytänyt eroa ja tasavallan presidentti on sen tänään 6.7.2023 myöntänyt.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Laura Luikku